

Kajian Mengenai Dialog Dua Hala sebagai Pendekatan Qur'ani dalam Tilawah al-Qur'an

*An Anaysis of Two-Way Dialogue as
A Quranic Approach in the Recitation of al Qur'an*

Mohd. Abdul Nasir Abd. Latif, ¹Ahmad Zulfiqar Shah Abd. Hadi &
²Mohd Yakub @ Zulkifli Mohd Yusof

¹Department of Islamic Studies, Faculty of Human Sciences,
Sultan Idris Education University, 35900 Tanjong Malim, Perak;

²Academy of Islamic Studies, University of Malaya. Kuala Lumpur, MALAYSIA

Abstrak

Dialog ialah perbualan dua hala dan terbina dengan tiga tahap iaitu pembukaan yang mengandungi unsur menyoal, perkembangan yang mengandungi unsur penghujahan dan penutup yang mengandungi rekasi menerima atau menolak. Artikel ini merupakan dapatan analisis skematik yang dilakukan terhadap ayat-ayat yang berbentuk dialog dalam al-Qur'an dengan fokus diberikan kepada dialog dua hala. Dapatan menunjukkan dialog dua hala banyak berada dalam surah yang panjang dan dalam surah-surah Makiyyah. Ini menjadikan dialog sebagai pendekatan Qur'ani yang bermatlamatkan keringanan dalam membaca al-Qur'an dari aspek fizikal ayat dan tahap penerima. Dapatan kajian membuktikan bahawa al-Qur'an ialah mukjizat dari Allah SWT, dan yang paling ramai dan kerap dibaca manusia.

Kata kunci Dialog, strategi qur'ani, ayat makiyyah, ayat madaniyyah

Abstract

A dialogue is a two-way conversation built on three levels; introduction which contains elements of questioning; development which contains elements of argumentation, and an end which contains elements of response such as acceptance or rejection. This article is based on a schematic analysis of Quranic verses that contain dialogues in which the focus is on two-way dialogues. Findings of this study showed many two-way dialogues are found in the long chapters (Surahs) and in the Makkiah chapters. Thus the dialogues are a Quranic approach which aims at easing the recitation of the Qur'an from the point of view of the physical nature of the verses and the reception level of the reciter. The findings proved that the Qur'an is a mukjizat from Allah SWT and book most read and most frequently read by man.

Keywords Dialogue, Quranic strategy, Makkiah verses, Madaniyyah verses

Pendahuluan

Dialogue berasal daripada bahasa Greek *dialogos*. Ia diambil daripada perkataan *dialegethai* yang bermaksud ‘berbual dengan’ hasil gabungan dua frasa iaitu ‘*dia*’ yang bermaksud ‘menerusi’ dan ‘*legein*’ yang bermaksud ‘percakapan’ (Oxford, 2010). Dialog dalam bahasa Arab merujuk kepada perkataan al-Hiwār, menurut Kamus Dewan (DBP, 2007) dialog adalah kata-kata yang dituturkan oleh watak-watak dalam drama; fiksiyen atau karya sastera dalam bentuk perbualan; perbincangan atau perundingan antara dua pihak yang bertelingkah kepentingannya. Berdialog pula mengadakan dialog, bertukar-tukar pendapat mengenai sesuatu isu secara terbuka.

Dialog adalah berfikir secara bersama (Martin, 2005) menerusi bertukar-tukar pandangan (Ali, 2008). Proses bertukar-tukar pandangan yang berlangsung menerusi dialog menunjukkan perlunya ada beberapa pihak supaya proses berdialog itu sempurna. Mahjub (2006) menyatakan dialog merupakan proses bersemuka dan bertukar fikiran di antara individu dengan dirinya ataupun antara individu dengan pihak yang lain. Ia merupakan sifat kemanusiaan yang berlandaskan perkataan yang diucapkan bagi tujuan pihak lain mendengar dan memberi respons walaupun pengucapan tersebut tidak sesuai. Dīmās (1999) pula menyatakan dialog ialah satu bentuk percakapan antara dua individu, berlangsung menerusinya pertukaran percakapan dalam bentuk tertentu, dan masing-masing tidak mempengaruhi antara satu sama lain, dan ia berlaku dalam situasi yang tenang, jauh daripada persengketaan dan taasub.

Dalam konteks al-Qur’an, dialog merupakan salah satu bentuk gaya bahasa yang digunakan dalam binaan ayat-ayatnya. Ia merupakan satu bentuk bagaimana dakwah yang disampaikan oleh para rasul yang terbina berasaskan suatu sistem perbualan yang bermatlamatkan proses perkongsian maklumat khususnya berkaitan tauhid dan bertukar-tukar pandangan mengenai keperluan kepadanya surah Maryam (19: 41-48) (Al-Qur’an, 1980). Proses ini terbentuk menerusi luahan pemikiran dan kesediaan untuk mendengar dan seterusnya menilai pandangan tersebut dengan bertunjangan kepada pencarian kebaikan secara bersama surah al-Kahf (18:32-43) (Al Qur’an, 1980). Dalam waktu yang sama, dialog al-Qur’an berperanan sebagai menjawab persoalan yang ditimbulkan akibat kekeliruan yang berlaku dalam kehidupan seharian al-Baqarah (2: 215: 217) (al-Qur’an, 1980).

Kerangka Dialog

Dialog boleh diumpamakan seperti sebuah binaan. Ia mempunyai bahagian-bahagian tertentu yang saling menyokong antara satu sama lain. Bahagian-bahagian dalam kerangka sebuah dialog yang lengkap lazimnya menggambarkan tahap-tahap tertentu bagi dialog yang berlaku. Setiap bahagian mempunyai pertalian yang kuat dengan bahagian sebelum dan selepasnya (*bahasa dipengaruhi terjemahan Arab*).

Berdasarkan kajian Bellack *et al* (1966), terhadap dialog yang berlangsung dalam bilik darjah di sebuah sekolah tinggi, dialog terbahagi kepada tiga tahap. Tahap-tahap tersebut adalah meraih (*solicitation*), respons (*response*) dan reaksi (*reaction*). Meraih merujuk kepada dialog yang bermaksud untuk mendapatkan suatu tindak balas terhadap pihak yang mendengar yang dilakukan-guru, kemudiannya disusuli pula respons iaitu

merupakan tindak balas terhadap perlakuan meraih pelajar. Manakala tahap ketiga pula iaitu reaksi pula merupakan tindakan susulan guru setelah berlaku proses meraih dan tindak balas dalam berdialog.

Mishler (1975) membahagikan unit dialog terdiri daripada tiga pengucapan secara berturut-turut. Pengucapan pertama ialah persoalan (*question*), pengucapan kedua pula ialah pengucapan respons (*response-utterance*) daripada pihak penutur kedua, manakala pengucapan ketiga pula ialah pengucapan pemastian (*conformation*) daripada penutur (penyoal) pertama. Tahap-tahap ini dinamakan *Interrogative Unit (IU)*. Tahap-tahap dialog berlaku dan berhubung secara berterusan menerusi kesinambungan persoalan dan jawapan. Ini boleh berlaku dengan tiga cara iaitu persoalan rantaian (*chaining*), respon ucapan mengandungi soalan arahan (*arching*) dan pengesahan atau penerimaan (*embedding*)

Gordon *et al* (2009) menyatakan dalam sebuah dialog berantai yang besar dan lengkap, dialog terbina dari tiga tahap (3-tuple) yang diberikan simbol sebagai (O, A, C). O bermaksud tahap pembukaan (*opening*), A bermaksud tahap penghujahan (*argumentation*), manakala C bermaksud tahap penutup (*closing*). Tahap-tahap ini akan berlaku secara berterusan sehingga dialog selesai. Protokol dialog membenarkan sebarang bentuk pertukaran dibenarkan oleh semua pihak dalam proses penghujahan (Walton dan Krabbe, 1995).

Kesimpulannya, binaan yang lazim bagi sebuah dialog ialah terdiri daripada permulaan, perkembangan dan penutup. Permulaan dialog merupakan proses percakapan yang mengandungi maksud meraih atau menyoal, perkembangan pula mengandungi proses memberi respons dan hujah manakala penutup pula proses memberi reaksi dan pendirian sama ada bersetuju atau sebaliknya.

Dalam konteks ini, percakapan perkataan pertama yang disusuli dengan jawapan atau respons terhadap percakapan tersebut menjadi perkara yang paling asas. Dialog seterusnya berlangsung berdasarkan situasi tersebut dengan masing-masing memberikan persoalan arahan dan penerimaan idea sehingga ia sampai ke penghujungnya sebagai penutup.

Dialog Dua Hala dalam al-Qur'an

Secara lazimnya, dialog akan berlangsung secara dua hala. Namun dalam konteks al-Qur'an, ia terbahagi kepada dua iaitu dialog sehalu dan dialog dua hala. Dialog sehalu merujuk kepada dialog yang berlaku secara sebelah pihak manakala pihak sebaliknya hanya bersifat pendengar tanpa memberikan respon. Sebagai contoh, firman Allah dalam surah Maryam yang bermaksud;

Dan (berkatalah malaikat), "Kami tidak turun dari semasa ke semasa melainkan dengan perintah Tuhanmu (wahai Muhammad); Dia lah jua yang menguasai serta mentadbir apa yang di hadapan kita dan apa yang di belakang kita serta apa yang di antara itu; dan tiadalah Tuhanmu itu lupa, -"Tuhan yang mencipta dan mentadbir langit dan bumi serta segala yang ada di antara keduanya; Oleh itu, sembahlah engkau akan Dia dan bersabarlah dengan tekun tetap dalam beribadat kepada-Nya; Adakah engkau mengetahui sesiapaupun yang senama dan sebanding dengan-Nya?. Dan manusia (yang kafir) berkata: "Apa! apabila aku mati, adakah aku akan dibangkitkan

hidup semula?” Patutkah manusia itu berkata demikian dan tidak memikirkan bahawa Kami telah menciptakan dia dahulu sedang ia pada masa itu belum ada sebarang apa pun? Oleh itu, demi Tuhanmu (wahai Muhammad)! sesungguhnya Kami akan himpunkan mereka yang kafir itu berserta syaitan-syaitan di padang Mahsyar, kemudian Kami akan bawa mereka duduk berlutut di keliling neraka jahanam.

(al-Qur'an, 1980; 19:64-68)

Menerusi contoh di atas, dialog berlangsung di antara Malaikat dengan Nabi Muhammad S.A.W. Namun begitu secara zahirnya, ia hanya berlangsung secara sehalu sahaja. Ini kerana hanya dialog malaikat sahaja yang terdapat dalam ayat tersebut. Manakala dialog yang mengandungi jawapan atau respons terhadap dialog malaikat dari Nabi Muhammad SAW tidak dinyatakan.

Dialog dua hala pula ialah dialog yang berlaku secara soal-jawab atau berlaku respons antara dua pihak yang diwakili oleh dua perkataan dialog atau lebih. Sebagai contoh kepada dialog dua hala adalah firman Allah dalam surah al-Naml yang bermaksud;

Setelah membaca surat itu), berkatalah raja perempuan negeri Saba': "Wahai ketua-ketua kamu!, sesungguhnya telah disampaikan kepadaku sepucuk surat yang mulia. "Sesungguhnya surat itu dari Nabi Sulaiman, dan kandungannya (seperti berikut): 'Dengan nama Allah, Yang Maha Pemurah, lagi Maha Mengasihani. "Bahawa janganlah kamu meninggi diri terhadapku, dan datanglah kamu kepadaku dengan menyerah diri (beriman dan mematuhi ajaran ugama Allah).' "Raja perempuan itu berkata lagi: "Wahai ketua-ketua kaum, berilah penjelasan kepadaku mengenai perkara yang aku hadapi ini; aku tidak pernah memutuskan sesuatu perkara sebelum kamu hadir memberi pendapat dan mempersetujuinya". Mereka menjawab: "Kita adalah orang-orang yang kuat gagah dan amat berani merempuh peperangan; dan perkara itu (walau bagaimanapun) terserahlah kepadamu; oleh itu fikirkanlah apa yang engkau hendak perintahkan. Raja perempuan itu berkata: "Sesungguhnya raja-raja, apabila masuk ke sebuah negeri, mereka merosakkannya, dan mereka menjadikan penduduknya yang mulia hina-dina; dan sedemikian itulah mereka akan lakukan. "Dan bahawa aku hendak menghantarkan hadiah kepada mereka, kemudian aku akan menunggu, apa balasan yang akan dibawa balik oleh utusan-utusan kita"

(al-Qur'an, 1980;27: 29-35)

Ayat di atas mengandungi dialog yang berlangsung secara dua hala. Ia berlaku dalam bentuk perbincangan menerusi permintaan Ratu Balqis kepada para pegawainya untuk memberi pandangan terhadap kandungan surat yang dihantar oleh Nabi Sulaiman a.s. Permintaan tersebut kemudiannya disusuli dengan respons yang diberikan oleh pegawai-pegawai berkenaan.

Kedudukan Dialog dalam al-Qur'an

Penelitian terhadap kedudukan dialog dalam al-Qur'an menunjukkan dialog yang berlaku bukanlah terhimpun pada satu surah tertentu atau pada jumlah ayat-ayat tertentu. Dialog-dialog al-Qur'an berada secara menyeluruh antara surah-surah. Terdapat surah yang sebahagian besarnya terdiri daripada ayat-ayat dialog seperti surah Yusuf. Dalam

waktu yang sama, terdapat surah-surah yang hanya terdiri daripada ayat-ayat naratif. Kedudukan ayat-ayat dialog tidak berdasarkan kepada susunan surah dan kronologi peristiwa. Terdapat satu dialog diulang-ulang beberapa kali dalam beberapa surah.

Sebagai contoh bagi fenomena dialog antara Allah dengan iblis. Dialog ini disebut dalam surah al-A'raf (7): 12-18, surah al-Hijr (15): 32-43, al-Isra' (17): 61-65. Begitu juga dialog antara Allah SWT dengan Nabi Ibrahim a.s dan anaknya Nabi Isma'il a.s. Dialog ini disebut dalam surah al-Baqarah (2): 125, 127-129, surah al-Safat (37): 102,104-105 dan surah al-Haj (22): 26-29.

Objektif

Objektif kajian ini adalah untuk mengemukakan analisis skematik dari aspek taburan yang dijalankan terhadap kedudukan dialog dua hala yang terdapat di dalam al-Qur'an. Analisis yang dijalankan berdasarkan tiga objektif;

1. Mengenal pasti kedudukan dialog-dialog tersebut secara keseluruhan dalam surah-surah al-Qur'an.
2. Mengenal pasti kedudukan dialog-dialog tersebut berdasarkan surah-surah *Makkiyyah* dan *Madaniyyah*.
3. Mengemukakan relevansi dialog-dialog tersebut dari aspek taburan dalam surah-surah sebagai strategi *Qur'ani* dalam tilawah al-Qur'an.

Metodologi Kajian

Kajian ini berbentuk deskriptif iaitu memberikan gambaran tentang keadaan yang sedia ada Data diperolehi menerusi analisis yang dijalankan kepada keseluruhan kandungan al-Qur'an. Berdasarkan analisis yang dijalankan, sebanyak 179 dialog dua hala telah dikumpulkan.

Data ini kemudiannya dianalisis dengan menggunakan model aliran Miles dan Huberman (1994). Model ini mempunyai tiga aliran aktiviti dalam menjalankan analisis kualitatif. Tiga aktiviti ini ialah pengurangan data (*data reduction*), mempamerkan data (*data display*) dan kesimpulan dan pembuktian (*conclusion drawing and verification*).

Dapatan Kajian

Berikut adalah hasil analisis yang telah dijalankan terhadap data-data yang telah dikenal pasti;

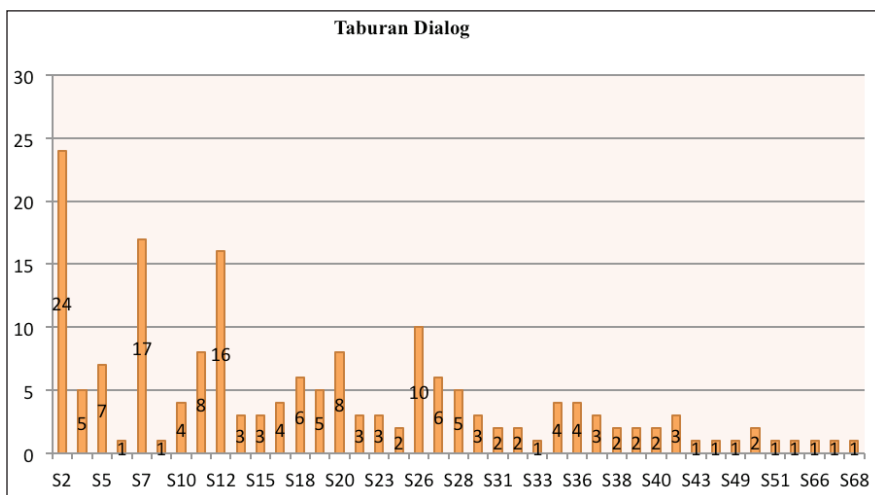
Taburan Dialog Dua Hala dalam Surah-Surah al-Qur'an.

Secara keseluruhannya, terdapat 179 dialog dua hala yang telah dapat dikenal pasti dalam al-Qur'an. Dialog-dialog tersebut terdapat dalam surah al-Baqarah (2) terdapat 24 dialog, surah Ali 'Imran (3) terdapat 5 dialog, surah al-Ma'idah (5) terdapat 7

dialog, surah al-An'am (6) terdapat 1 dialog, surah al-A'raf (7) terdapat 17 dialog, surah al-Anfal (8) terdapat 1 dialog, surah Yunus (10) terdapat 4 dialog, surah Hud (11) terdapat 8 dialog, surah Yusuf (12) terdapat 16 dialog, surah Ibrahim (14) terdapat 3 dialog, surah al-Hijr (15) terdapat 3 dialog, surah al-Isra' (17) terdapat 4 dialog, surah al-Kahf (18) terdapat 6 dialog, surah Maryam (19) terdapat 5 dialog, surah Taha (20) terdapat 8 dialog, surah al-Anbiya' (21) terdapat 3 dialog, surah al-Mu'minin (23) terdapat 3 dialog.

Seterusnya dialog terdapat dalam surah al-Furqan (25) terdapat 2 dialog, surah al-Syu'ara' (26) terdapat 10 dialog, surah al-Naml (27) terdapat 6 dialog, surah al-Qasas (28) terdapat 5 dialog, surah al-'Ankabut (29) terdapat 3 dialog, surah Luqman (31) terdapat 2 dialog, surah al-Sajdah (32) terdapat 2 dialog, surah al-Ahzab (33) terdapat 1 dialog, surah Saba' (34) terdapat 4 dialog, surah Yasin (36) terdapat 4 dialog, surah al-Safat (37) terdapat 3 dialog, surah Sad (38) terdapat 2 dialog, surah al-Zumar (39) terdapat 2 dialog, surah al-Ghafir (40) terdapat 2 dialog, surah Fussilat (41) terdapat 3 dialog, Surah al-Zukhruf (43) terdapat 1 dialog, surah al-Ahqaf (46) terdapat 1 dialog dan surah al-Hujurat (49) terdapat 1 dialog, surah Qaf (50) terdapat 2 dialog, surah al-Dhariyyat (51) terdapat 1 dialog, surah al-Hadid (57) terdapat 1 dialog, surah al-Tahrim (66) terdapat 1 dialog, surah al-Mulk (67) terdapat 1 dialog dan surah al-Qalam (68) terdapat 1 dialog.

Berikut ialah graf yang menunjukkan taburan dialog-dialog dalam surah-surah al-Qur'an sebagaimana yang telah dibincangkan di atas.

Rajah 1 Taburan dialog yang terdapat dalam al-Qur'an

Berdasarkan kepada graf taburan di atas, ia menunjukkan bahawa kedudukan ayat-ayat dialog dua hala dalam al-Qur'an bergantung kepada dua faktor utama. Faktor pertama adalah panjang atau jumlah ayat dalam sesuatu surah. Ini kerana kebanyakan dialog terdapat dalam surah-surah panjang yang ayatnya hampir kepada 100 ayat atau lebih. Menerusi graf di atas, terdapat tiga surah yang mengandungi ayat dialog yang tinggi. Surah pertama ialah surah al-Baqarah (2) terdapat 23 dialog. Surah ini

mengandung 286 ayat. Surah kedua ialah surah al-A'raf (7) terdapat 17 dialog. Surah ini mengandungi 206 ayat. Surah ketiga pula surah Yusuf (12) terdapat 16 dialog. Surah ini mengandungi 111 ayat.

Faktor kedua pula ialah ayat-ayat dialog berkurangan bilangannya dalam surah-surah yang pendek dan juga surah-surah yang mengandungi tema kefardhuan dan hukum hakam. al-Hakim meriwayatkan bahawa 'Umar r.a berkata; "*Belajarlah surah al-Baqarah, surah al-Nisa', surah al-Ma'idah, surah al-Haj dan surah al-Nur kerana di dalamnya terdapat perkara-perkara fardhu*" (al-Hakim, 1990). Berdasarkan analisa yang dijalankan, tiga daripada surah yang disebut oleh 'Umar r.a tidak terdapat di dalamnya dialog dua hala. Surah-surah tersebut ialah al-Nisa', surah al-Haj dan surah al-Nur. Manakala surah selebihnya hanya melibatkan ayat-ayat dalam jumlah yang sedikit yang membincangkan tentang perkara-perkara fardhu.

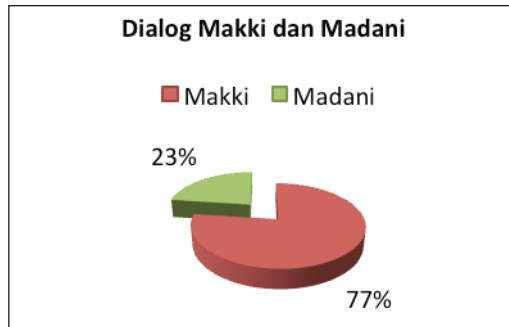
Taburan dialog dua hala berdasarkan Surah Makkiyyah dan Surah Madaniyyah

Terdapat tiga takrif yang dikemukakan bagi membezakan antara ayat Makkiyyah dan Madaniyyah. Takrif ayat Makkiyyah adalah ayat yang diturunkan di Mekah, manakala ayat Madaniyyah pula adalah ayat yang diturunkan di Madinah. Takrif kedua ialah ayat Makki adalah ayat yang diturunkan sebelum hijrah walaupun ayat tersebut diturunkan di Madinah, manakala ayat Madaniyyah pula ayat yang diturunkan selepas hijrah walaupun ia diturunkan di Mekah dan takrif ini merupakan takrif yang paling masyhur. Takrif ketiga pula ayat Makkiyyah merupakan ayat yang ditujukan kepada ahli Mekah manakala ayat madaniyyah pula ayat yang ditujukan kepada ahli Madinah (al-Zarkashi, 2000). Dalam konteks surah pula, para ulama telah mengemukakan catatan bahawa terdapat surah Makkiyyah yang mengandungi ayat-ayat Madaniyyah dan begitu juga sebaliknya (al-Qattan, 2000).

Pembahagian dialog makki dan madani yang dikemukakan ini berdasarkan kedudukan dialog tersebut dalam surah-surah yang berkaitan. Pembahagian ini berdasarkan keterangan jenis surah dari aspek makkiyyah dan madaniyyah yang terdapat dalam mushaf al-Madinah al-Munawwarah (1426H) yang menjadi sandaran dalam kajian ini.

Kajian menunjukkan bahawa dialog dua hala dalam surah-surah makkiyyah terdapat dalam 31 surah iaitu surah al-An'am (6), surah al-A'raf (7), surah Yunus (10), surah Hud (11), surah Yusuf (12), surah Ibrahim (14), surah al-Hijr (15), surah al-Isra' (17), surah al-Kahf (18), surah Maryam (19), surah Taha (20), surah al-Anbiya' (21), surah al-Mu'minin (23), surah al-Furqan (25), surah al-Syu'ara' (26), surah al-Naml (27). Surah-surah lain ialah surah al-Qasas (28), surah al-Ankabut (29), surah Luqman (31), surah al-Sajdah (32), surah Saba' (34), surah Yasin (36), surah al-Safat (37), surah Sad (38), surah al-Zumar (39), surah Ghafir (40), surah Fussilat (41), surah al-Zukhruf (43), surah al-Ahqaf (46), surah Qaf (50), surah al-Dhariyyat (51), surah al-Mulk (67) dan surah al-Haqah (69).

Dialog-dialog dua hala yang terdapat dalam surah madaniyyah pula meliputi lapan. Surah-surah tersebut ialah surah al-Baqarah (2), surah Ali 'Imran (3), surah al-Ma'idah (5), surah al-Anfal (8), surah al-Ahzab (33), surah al-Hujurat (49), surah al-Hadid (57) dan surah al-Tahrim (66).

Rajah 2 Peratusan taburan dialog surah-surah Makki dan Madani dalam al-Qur'an

Rajah 2 menunjukkan 77% iaitu mewakili 138 dialog dua hala dalam al-Qur'an ialah dialog Makki. Manakala 23 % iaitu mewakili 41 dialog merupakan dialog Madani. Dapatan Ini menunjukkan bahawa antara ciri-ciri yang terdapat pada surah-surah Makkiyyah dalam al-Qur'an ialah surah-surah tersebut mempunyai banyak ayat-ayat yang berbentuk dialog dua hala di dalamnya.

Dialog Dua Hala sebagai Pendekatan Qur'ani

Strategi Qur'ani merujuk kepada unsur-unsur penggunaan bentuk gaya bahasa yang terdapat dalam al-Qur'an yang menjadikan al-Qur'an itu sedap untuk dibaca di samping mempunyai kekuatan untuk pengkalan terhadap bacaan dan mendengarnya. Dalam kajian-kajian lepas berkaitan al-Qur'an, kebanyakan fokus tertumpu kepada konteks bahasa al-Qur'an itu sendiri yang menjadikan pendengar merasa kagum apabila mendengarnya. Apatah lagi kekaguman ini diperakui oleh musuh al-Qur'an yang awal iaitu al-Walid bin al-Mughirah dengan katanya; "Demi Allah, padanya kemanisan, atas setiapnya mempunyai makna, ia terlalu bererti dari semua penjuru, ia tertinggi dan tiada yang menyaingi ketinggiannya, bahkan ia menghancurkan apa di bawahnya" (al-Hakim, 1990).

Dapatan kajian sebagaimana yang dibincangkan di atas menunjukkan keberadaan ayat-ayat dialog dalam surah-surah tertentu merupakan satu bentuk strategi Qur'ani. Strategi ini meliputi dua aspek. Aspek pertama adalah berkaitan keberadaan dialog dalam surah-surah yang panjang manakala aspek kedua pula adalah kedudukan dialog-dialog tersebut berdasarkan pengelasan surah kepada surah-surah makkiyyah dan madaniyyah.

Menerusi aspek pertama, keberadaan dialog dalam surah-surah yang panjang menjadikan tilawah al-Qur'an menjadi ringan. Ini merupakan satu bentuk keupayaan al-Qur'an yang menjadikan pembaca meneruskan tilawah tersebut dan terhindar daripada kehilangan fokus terhadap tema yang dibincangkan walaupun melewati surah-surah yang mengandungi ayat yang panjang dan banyak. Ini kerana ayat-ayat dialog dalam sebuah bahan bacaan berperanan sebagai penggerak plot. Keberadaannya menyebabkan bahan tersebut sedap dibaca. Menurut Ainon Mohd, ayat-ayat dialog lebih laju dibaca dibandingkan dengan ayat naratif di samping dialog yang pendek lebih laju dibaca daripada dialog yang panjang (Ainon, 2011).

Strategi ini menjadikan kekerapan dalam tilawah dan khatam al-Qur'an sangat tinggi. al-Nawawi (1990) menyatakan ada di kalangan golongan salaf yang khatam al-Qur'an setiap dua bulan, setiap bulan, setiap sepuluh malam, lapan malam, tujuh malam, enam malam, lima malam dan empat malam. Ramai di kalangan mereka yang khatam setiap tiga malam, sehari semalam. Terdapat juga yang khatam dua kali, tiga kali dalam tempoh sehari semalam dan paling kerap khatam lapan kali sehari semalam iaitu empat kali pada waktu siang dan empat kali pada waktu malam. Ini dilakukan oleh al-Sayyid al-Jalil Ibn al-Katib Abu Ali al-Hasan bin Ahmad al-Sufi (340h).

Oleh itu, dengan adanya ayat-ayat dialog dalam surah-surah yang panjang merupakan strategi tersirat selain daripada saranan dan galakan yang diberikan oleh al-Qur'an sejak turunnya wahyu pertama yang secara jelas menyuruh Rasulullah SAW agar membaca dengan nama Tuhan Yang Maha Mencipta (surah al-Alaq; 96:1), perintah agar baginda bangkit dan memberikan peringatan serta meninggikan nama Allah (al-Muddaththir; 74:2), meninggalkan selimut yang melingkar dan bangun bermunajat kepada Allah dan memperbanyakkan bacaan al-Qur'an (al-Muzzammil;73:1-4). Dalam waktu yang sama, Rasulullah SAW. sendiri menggalakkan umatnya membaca al-Qur'an, mengumpamakan mereka seperti memiliki keharuman dan keenakan rasa seumpama buah *utrujjah* (sejenis buah limau (al-Bukhari, 1422H) di samping menjanjikan kepada mereka syafaat di hari akhirat kelak menerusi bacaan al-Qur'an (Muslim, 2009; Ibn Abi Shaybah, 1409H).

Aspek kedudukan dialog dua hala dalam surah Makiyyah dan Madaniyyah pula, penulis berpandangan bahawa terdapatnya ayat-ayat dialog yang lebih tinggi peratusannya dalam surah-surah Makiyyah berbanding surah-surah Madaniyyah tersebut bersesuaian dan bertepatan dengan situasi masyarakat pada ketika itu. Mereka masih lagi pada peringkat awal penerimaan Islam dan memerlukan kepada sesuatu yang bersifat ringan bagi membangkitkan rasa mudah dalam memahami sesuatu yang baharu. Keringanan yang ada pada ayat-ayat dialog menawarkan kepada mereka rasa keinginan untuk mendengar, membaca, mempelajari dan seterusnya menghayati ajaran Islam serta menganutinya. Dalam waktu yang sama, ayat-ayat yang diturunkan dalam tempoh Makiyyah masih lagi tidak membincangkan persoalan-persoalan hukum fardu dan jihad sebagai tema. Berdasarkan pandangan mazhab al-Khalil, Sibawayh, al-Akhfash, al-Mubarrid dan al-Zajjaj, ayat-ayat yang diturunkan dalam tempoh ini lebih bertepatan amaran dan janji balasan sebagai perkara utama (al-Qattan, 2000).

Dapatan ini juga dalam waktu yang sama menunjukkan bahawa antara ciri-ciri surah makiyyah ialah ayat-ayatnya banyak berbentuk dialog dua hala. Ini adalah tambahan kepada ciri-ciri yang telah sedia ada dibincangkan iaitu surah-surah tersebut mempunyai partikel *kalla* (كلا), terdapat ayat seruan wahai manusia (ياأيها الناس), mempunyai kisah-kisah umat terdahulu (kecuali surah al-Baqarah), mempunyai kisah Adam dan Iblis (kecuali surah al-Baqarah) dan bermula dengan huruf *hija'iyah* seperti *alif lam mim* (الم) dan *alif lam ra* (الر) kecuali surah al-Baqarah dan surah Ali Imran dan ada perselisihan pada surah al-Ra'd (al-Qattan, 2000).

Penutup

Perbincangan di atas menunjukkan bahawa dialog merupakan salah satu daripada strategi qur'ani dalam memberikan kekuatan kepada umat Islam khususnya untuk

membaca al-Qur'an. Keberadaannya dalam surah-surah yang panjang dan surah-surah makkiyyah menjadikan ayat-ayat yang dibaca terasa ringan dan lancar serta mudah untuk dihayati. Strategi ini merupakan salah satu aspek kepada mukjizat al-Qur'an yang mampu menundukkan pembaca dan pendengarnya. Kesannya al-Qur'an sentiasa dibaca sehingga kegelapan malam kota Madinah tidak menghalang baginda Rasulullah s.a.w mengenali kedudukan khemah-khemah golongan *al-Asy'ariyyin* disebabkan suara yang berkumandang dengan bacaan al-Qur'an (al-Albani, 2002). Tradisi membaca al-Qur'an seterusnya berterusan sehingga hari ini.

Rujukan

- Ainon, M. (2011). *Panduan Menulis Novel Teknik Surah Yusuf*. Batu Caves: PTS Profesional Publishing Sdn. Bhd.
- Al-Albani, M. N. D. (2002). *Silsilah al-ahadith al-sahihah*. Vol. 7. Riyad: Maktabah al-Ma'arif.
- Al-Bukhari, M.I. (1422H), Sahih al-Bukhari, Muhammad Fu'ad Abd. al-Baqi (ed), Beirut: Dar Tuq al-Najat.
- Al-Hakim, M. B. (1990). *Al-Mustadrak 'ala al-Sahihayn* (Vol. 2)., Mustafa 'Abd. al-Qadir 'Ata' (ed.) Beirut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah.
- Al-Nawawi, Y. S. (1990). *Al-Azkar*. Damshik: Dar al-Khayr.
- Al-Qattan, M.(2000). *Mabahith fi 'Ulum al-Qur'an*. Kaherah: Maktabah Wahbah.
- Al-Quran (1980). *Tafsir Pimpinan Ar-Rahman Kepada Pengertian Al-Quran*, Kuala Lumpur: Darulfikir, 1756 pp.
- Al-Quran. *Mushaf al-Madinah al-Munawwarah* (1426H), al-Madinah al-Munawwarah: Mujamma' al-Malik Fahd li Tiba'ah al-Mushaf al-Sharif.
- Al-Zarkashi, M. A. (2000). *Al-Burhan fi 'Ulum al-Qur'an*. Beirut: Dar al-Ma'rifah.
- Ali, S.I. (2008). *Al-Hiwar Manhaj wa Thaqafah*. Kaherah: Dar al Salam
- Bellack, at. el. (1966). *The language of the classroom*. New York: Teachers College Press.
- Dewan Bahasa dan Pustaka. (2006). *Kamus Dewan*. Kuala Lumpur:DBP
- Dimas, M. R. (1999). *Funun al-hiwar wa al-iqna'*. Riyad: Dar Ibn Hazm.
- Gordon, T. F., & Walton, D. (2009). Proof burdens and standards. Dalam I. Rahman, & G. Simari, *Argumentation and Artificial Intelligence* (p. 5). Dordrecht: Springer.
- Ibn Abi Shaybah, A. B. (1409H). *Al-musannaf fi al-ahadith wa al-athar* (Vol. 6). Riyad: Maktabah al-Rushd.
- Mahjub, 'Abbas. (2006). *Al-hikmah wa al-hiwar*. Irbid: 'Alam al-Kutub al-Hadith.
- Martin, D. (2005). The Role of Dialogue in the Naccho Mapp Tool. *Public Health Management Practice* (11.5), 415-17.
- Miles, M.B. and Huberman, A.M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Source Book*. California: Sage Publications
- Mishler, E. G. (1975). Studies in Dialogue And Discourse: II. Types of Discourse Initiated by and Sustained through Questioning. *Journal of Psychological Research* , 4 (2), 99-121.
- Muslim, B. H. (2009), *Sahih Muslim*, Beirut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah
- Oxford (2010). *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. Edisi Kelapan: England: Oxford University Press
- Walton, D. N., & Krabbe, E. C. (1995). *Commitment in Dialogue: Basic Concepts of Interpersonal Reasoning*. Albany: State University of New York Press.